

Történettudományi műfaj-e a pszichobiográfia?

Kőváry Zoltán: Pszichobiográfia. Történet, elmélet, módszertan és alkalmazás.

Oriold, Budapest, 2014. 260 oldal.

A pszichohistóriának mint „tudományközi szakágnak”¹ ideális esetben a történettudomány és a pszichológia metszéspontjában van a helye. Ebben a hittemben fogtam hozzá Kőváry Zoltán legújabb könyvének olvasásához, továbbá azzal a feltételezéssel, hogy a pszichobiográfia, ha sajátos műfaj is, a pszichohistória módszereivel dolgozik, így szintén a két tudományterület találkozásánál helyezkedik el. Azonban Kőváry már az előszóban felkészített arra, hogy prekoncepcióimat a könyve nem fogja visszaigazolni, mivel kimondottan elhatárolja a pszichobiográfiát a pszichohistóriától a *Handbook of Psychobiography* című kötetre² hivatkozva.³ Igaz, az elhatárolás oka nem egészen kristályosodott ki (erre még visszatérek), de így legalább nem lepődtem meg azon, hogy a historiográfiai háttér megrajzolásakor nem említ olyan jelentős magyar pszichohistóriai munkákat, mint amilyenek például Agora (Kiss) Zsuzsanna tanulmányai.⁴ Az valamivel jobban fáj, hogy fontos és kifejezetten pszichobiográfiai jellegű tanulmányokat is figyelmen kívül hagy, amennyiben azok történészek, és nem pszichológusok

¹ Botond Ágnes 1991: *Pszichohistória – avagy a lélek történetiségének tudománya*. Tankönyvkiadó, Budapest. A könyv hátoldalán olvasható fülszövegben szerepel ez a meghatározás.

² Schultz, William Todd (ed.) 2005: *Handbook of Psychobiography*. Oxford University Press, New York.

³ „A pszichohistória túlmegy az egyén életének történeti-interpretatív vizsgálatán, és történelmi jelenségek, valamint az adott történelmi korban élő embercsoportok pszichológiai mozgatórugóit és jellegzetességeit kutatja. A pszichobiográfia mai szerzői nemigen reflektálnak a pszichohistóriára, pl. a *Handbook of Psychobiography*-ben (Schultz, szerk. 2005) egy árva utalás sincs rá, ami egyértelmű jele az elhatárolódásnak.” (9.) A 227. oldalon, arra vonatkozóan, hogy a modernitásba a romantikából való átmenettel és az ezzel járó küzdelmekkel „egy teljes kultúrának kellett szembenéznie”, lábjegyzetben a következő megjegyzést teszi: „Ez az aspektus már nem a pszichobiográfia, hanem a pszichohistória felségterülete.”

⁴ Kiss Zsuzsanna 2011a: *A történeti pszichológia elmélete és gyakorlatának lehetőségei a nemzetiszocializmus példáján*. (PhD-disszertáció.) Pécsi Tudományegyetem, Pécs. <http://www.idi.btk.pte.hu/dokumentumok/disszertaciok/kisszsuzsannaphd.pdf> – utolsó letöltés: 2017. február 9.; Kiss Zsuzsanna 2011b: A gonosz nyomában: A náciizmus lélektani magyarázatai. BUKSZ (23.) 1. 37–47; Kiss Zsuzsanna 2013: Hősök és bűnbakok a weimari Németországban. Adalékok a bűnbakképzés lélektani szempontjaihoz. In: Gyarmati György – Lengvári István – Pók Attila – Vonyó József (szerk.): *Bűnbakképzés a magyar és az egyetemes történelemben*. Kronosz – Magyar Történelmi Társulat – Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, Pécs–Budapest, 62–74.

tollából származnak.⁵ Noha a módszertani fejezetből az derül ki, hogy a pszichobiográfia-írás mikéntje rokonságot mutat a történeti kutatásával, Kőváry esettanulmányai nem történeti látószögűek, kevés dokumentumon és még kevesebb történeti szakirodalmon alapulnak, inkább a lélek működésének számos elméletére támaszkodó narratológiai elemzések.

Elvárásaim onnan eredtek, hogy pszichobiográfiát általában jelentős és már nem élő – mondhatnánk „történelmi” – személyiségekről szokás, vagy legalábbis inkább róluk érdemes írni.⁶ Ha viszont figyelembe vesszük, hogy a magyar biográfiai irodalom túlnyomó részben olyan politikai életrajzokat mutat fel – esetenként társadalomtörténeti vonatkozásokkal –, amelyek jellemzően eltekintenek a lelki tényezőktől, vagy indokolt esetben is nagyon kevés figyelmet szentelnek nekik, az irodalmár és pszichológus végzettségű Kőváry Zoltánnal szemben sem jogos olyan elvárásokat támasztanunk, mint hogy a történettudomány eszközeivel dolgozzon. Érdeklődése a kreativitáskutatás fővonala mentén mozog. Ez az irányultság vélhetően szorosan kapcsolódik a művészi pályafutásához is: a szerző a 2005 óta fennálló The Trousers rockegyüttes dalszerzője, éneke, frontembere. Doktori disszertációját a Pécsi Tudományegyetemen védte meg, könyv formájában 2012-ben jelent meg *Kreativitás és személyiség* címmel, a recenzált könyvhöz hasonlóan az Oriold Kiadó gondozásában.

A most ismertetendő munka két nagy tartalmi egységből tevődik össze, amelyek az elmélet és gyakorlat viszonyát képezik le. Míg *A pszichobiográfia története, elmélete és módszertana* címet viselő első rész a historiográfiai háttérrel és a pszichobiográfia-írás mikéntjét ismerteti, a második rész – *A pszichobiográfia alkalmazása* – három esettanulmányt ölel fel. Igaz, utóbbiak nem erősítik meg az első részben felvázoltakat. Valószínűleg azért nem, mert az a módszertan a monografikus igényű pszichobiográfiákra vonatkozik, ezek a tanulmányok pedig csak egy-egy problémát tárgyalnak, egy-egy személyiség életét, pszichéjét illetően. A személyiségekkel (állítása szerint különösen Nietzschével) hosszú ideje foglalkozó Kőváry kutatómunkája talán felfűzhető a módszertani útmutató lépéseire, de ennek a munkának a tanulmányok nem az egészét tükrözik, tehát valójában nem szemléltetik a gyakorlatot az elmélethez képest. Megjegyzendő, maga a könyv sem monografikus céllal íródott, a benne közölt írások több esetben már publikálásra kerültek, bár a szerző továbbfejlesztette és „összedolgozta” őket,

⁵ Vö. Lackó Mihály 2001: *Széchenyi eléljúl. Pszichotörténeti tanulmányok*. L'Harmattan, Budapest; Kővér György 2014: *Biográfia és társadalomtörténet*. Osiris, Budapest. Ez a könyv a recenzált kötettel egy évben jelent meg ugyan, de a benne újraközölt négy „pszichobiográfiai kísérletet” Kőváry akár már ismerhette volna, hiszen a legújabb is publikálásra került 2012-ig.

⁶ Nem melleleg Kőváry is hosszan érvel amellett, hogy a pszichobiográfia alanyául már nem élő személyiséget érdemes választani (105–107). Itt magától értetődőnek tekinti, hogy művészek, alkotó egyének lehetnek az alanyok, mivel ő a kreativitásra fókuszál, de egyébként is logikusan következik a már nem élő alany választásából, hogy jelentős személyiség életútját célszerű feldolgozni, aki kellő mennyiségű személyes forrást hagyott hátra, esetleg másoknak a róla szóló írásai külső szemlélők reflexióit is ránk hagyományozták. Ezt a szempontot Kőváry is felhossa az előbb hivatkozott érvelésének harmadik pontjában.

amennyire lehetett, kiküszöbölve a redundáns részeket. Az elkerülhetetlenül fennmaradó ismétlődéseket a pszichobiográfia-írás módszerének iteratív jellegével, és saját, a kreativitás köré épülő érdeklődésével magyarázza.⁷

A nemzetközi historiográfiai részből elsőként azt tudhatjuk meg, hogy a pszichobiográfia előzményei döntően a 19. század irodalmában lelhetőek fel. Az életrajzírás ebben az időszakban vált virágzó műfajjává, noha a művészek élete iránti érdeklődés a reneszánsz idejére nyúlik vissza. A medikális szemléletű patográfiák közül a legismertebb Cesare Lombroso *Lángész és örökség* című, 1864-ben publikált könyve. Bár a patográfia, ami orvosi esetté egyszerűsíti a személyiséget, „rossz pszichobiográfianak” számít,⁸ a Kőváry által idézett meghatározás szerint a pszichoanalízishez hasonlóan ez sem nélkülözi a történetiséget.⁹ A harmadik forrás a filozófia, amely főként Wilhelm Dilthey és Friedrich Nietzsche személyén és munkásságán keresztül tudott hatni a biográfiaírásra. A pszichobiográfia műfajának első jelentős alkotása Kőváry szerint Sigmund Freud *Leonardo da Vinci egy gyermekkori emléke* című 1910-es tanulmánya. Az a tény, hogy ez a műfaj pszichoanalitikus szemléletű, abból is adódik, hogy a pszichológiának ez a leginkább történetiségre építő irányzata, vagyis amely a személyiségfejlődést az idő tengelyén szemléli. Miután az 1950-es években a pszichológiában a nomotetikus – tömegesen megnyilvánuló vonásokra, szabályosságokra koncentráló – személyiségkutatás lépett előtérbe, a pszichobiográfia-írás csak úgy tehetett szert újra tudományos elismertségre, ha *elméleti és módszertani alapjait újradefiniálta*.¹⁰ Erre a 20. század utolsó évtizedeiben került sor, és azt olyan személyek munkássága inspirálta, mint Gordon W. Allport, aki a személyes dokumentumok forrásértékéről, az ezekben fellelhető narratív eszközökről írt; Henry A. Murray, akinek a nevéhez köthető a perszonológia elméleti megalapozása, és aki a személyiség megismerését az élettörténet megismerésétől elválaszthatatlannak tartotta; Saul Rosenzweig, az idiodinamikai szemlélet megalkotója (amelynek lényege, hogy az élettörténetet adottságok, kulturális hatások, egyéni életesemények kölcsönhatásainak sorozata alakítja – s mint ilyen, dinamikus folyamatként szemlélendő); vagy Erik H. Erikson, az első nagyszabású pszichobiográfia, *A fiatal Luther* szerzője. Kőváry ugyanebben az alfejezetben mutatja

⁷ „A könyv fejezeteinek tartalma helyenként átfedi egymást, állandóan visszatérő »vezérmotívumként« találkozzunk például Freud Leonardo-esszéjével vagy a Nietzsche–Wagner kapcsolattal. Ez részben a pszichobiográfiai kutatás iteratív (ismétlődő, kiindulóponthoz többször visszatérő) jellegéből, a hermeneutikai folyamatot alapvetően meghatározó kör- és spirálszerkezetből, részben személyes érdeklődéséből fakad.” (12.)

⁸ „A kortárs pszichobiográfia kifejezetten elhatárolódik a diagnózisra épülő pszichopatológiai érveléstől, és a patográfiai jellegét a »rossz pszichobiográfia« jellemzői közt tarja számon” – idézi a *Handbook of Psychobiography*t Kőváry (18–19).

⁹ „A patográfia Schioldann [...] definíciója szerint orvosi, pszichológiai és pszichiátriai szempontú életrajz, amely az egyén biológiai sérülékenységét, fejlődését, személyiségét, élettörténetét és mentális, illetve testi betegségeinek tüneteit elemzi korának szociokulturális kontextusában annak érdekében, hogy ezen faktoroknak az illető döntési folyamataira, viselkedésére és teljesítményére gyakorolt hatását bemutassa.” (17–18.)

¹⁰ Ezt a szókapcsolatot alkalmazza Kőváry is *Az idiógrafikus személyiségkutatás 20. századi hagyományainak felvezetésekor* (26).

be Dan P. McAdamset és a Robert Stolorow – George Atwood szerzőpárost, mint a kortárs pszichobiográfia jelentős művelőit, akik azon túl, hogy az előbb felsorolt szerzők elméleteiből inspirálódtak, maguk is hozzájárultak a pszichobiográfia műfajának korszerűsítéséhez. Így McAdams „megalkotott egy pszichobiográfiai elemzésre kiválóan alkalmazható, és empirikusan letesztelt strukturális modellt, amely szerint az identitást alkotó élettörténeteket négy elsődleges (nukleáris epizódok, imágók, ideológiai háttér, generativitási forгатókönyv) és két másodlagos (tematikus vonalak, narratív komplexitás) változó határozza meg” (33–34).

Ez a fejezet hiányérzetet hagyott bennem. Egy apró részlet zavart meg, ami azonban a fogalmi kereteket is kissé elhomályosította. Az előszóban Erikson neve még a „sokak által támadott” pszichohistóriához kapcsolódott – a pszichobiográfiával szemben – a két kutatási terület rövidre zárt elhatárolásakor (9). A következő, magyar historiográfiai részben Bálint Ágnes pszichobiográfiai munkáit pedig úgy említi Kőváry, mint amelyek pszichohistóriai módszert alkalmaznak – Eriksont követve –, amennyiben Bálint „több száz oldalon át elemzi az író [Németh László] életútját és személyiségét számos kutatási fókusszal” (78). Ha fellapozzuk a módszertani felvezetéseket Bálint Ágnesnek a Kőváry által hivatkozott két könyvében, a későbbi, 2014-es kötetben nála is találkozhatunk a modern pszichobiográfianak a pszichohistóriától való elhatárolódásával, de Bálint a maga részéről amellet foglal állást, hogy a pszichobiográfia mégiscsak a pszichohistória egyik ága.¹¹ Arra pedig mindkét könyvben kitér, hogy a pszichobiográfia-írás történettudományi eszköztárat is alkalmaz a lélektani mellett.¹² Ebbe a tudománytörténeti vázba Kőváry beilleszthetett volna egy rövid kitekintést a nomotetikus és az idiografikus – az egyénre, annak komplexitására fókuszáló – szemlélet egymás melletti működéséről, elválásának menetéről. Még ha nem is ismernénk ugyanis Botond Ágnes hivatkozott munkáit, Kőváry könyvében Erikson kettős szerepe is azt sejteti, hogy legalább a 20. század derekán

¹¹ „Egyre elterjedtebb azonban az a nézet, hogy a pszichobiográfia független a pszichohistóriától. Nem elsősorban szakmai érvek szólnak emellett, inkább arról van szó, hogy a pszichobiográfia mai jeles képviselői igyekeznek elhatárolni magukat Lloyd deMause-tól és az általa teremtett (tudományosan nem teljesen szalonképes) pszichohistóriai iskolától. A magam részéről azonban döntőbnek tartom a közös vonásokat, a szemléleti és módszertani egységet, és többek között Erik H. Erikson és William McKinley Runyan nyomát követve továbbra is a pszichohistória részeként beszélek a pszichobiográfiáról – jelentős részben egyetértve a Lloyd deMause munkásságát ért kritikákkal.” Bálint Ágnes 2014: *Pszichobiográfia és irodalom*. Kronosz, Pécs, 22.

¹² Erikson Luther-életrajzát illetően a „történelem-kritikusok érvei rávilágítanak arra, hogy a pszichobiográfia csak akkor nyer tudományos rangot, ha az írója egyik tudományterületen sem engedélyezi magának a felszíniességet vagy a tévedést. Elméletírók gyakorta fogalmazzák meg azt az igényüket, hogy a biográfia írója legyen mind a történettudomány, mind pedig a pszichológia területén professzionális szinten járatos, vagy alakuljon ki hatékony együttműködés a két terület képviselői között.” Bálint Ágnes 2012: *Télemakhosz bolyongásai. Németh László pszichobiográfiája (1901–1932)*. Kronosz, Pécs, 16. „Aki pszichobiográfiát ír, kétségkívül pszichológiát művel, állítja Schultz, ám ez a pszichológia [...] szorosan összekapcsolódik a történettudománnyal és egyéb tudományterületekkel, feltételezve a biográfus részéről a transzdiszciplináris látásmód és szakértelem kompetenciáit.” Bálint 2014: 22.

nem volt olyan egyértelmű a határvonal, hogy a kérdés ne érdemelne többet egy lábjegyzetnél.

A pszichobiográfia magyar irodalmát Kőváry korszakokra, azon belül minden esetben három tudományterületre tagolja: pszichoanalízis, pszichiátria, pszichológia. Ez a felosztás meg is magyarázza, miért nem tűntek fel a historiográfiai horizonton az első bekezdésben említett, általam hiányolt, a témához a történettudomány irányából közelítő munkák. Ugyanakkor a módszertani részt olvasva a történeti kutatáshoz nagyon hasonló folyamat, tulajdonképpen az összes tudományos kutatás ideális folyamatmodellje rajzolódik ki előttünk. Alan C. Elms nyomán a téma kiválasztásától az érvényes következtetések azonosításáig nyolc pontba szedi a pszichobiográfia-írás módszereit. A téma kiválasztását követően kutatási kérdések, próbahipotézisek megfogalmazását tűzi ki feladatul, majd a forrásfeltárás, adatgyűjtés lépései következnek. A módszertan iteratív jellegéből eredően egy ismétlődő, oda-vissza bejárando utat jelöl meg a forrásoktól a kérdésekig és hipotézisekig: ennek eredményeként a kérdések és így az adatgyűjtés további lépései is fókuszálódnak, mód nyílik a források kritikai értelmezésére, ellentmondásaik kezelésére, egészen addig, amíg érvényes következtetést sikerül megfogalmazni – ezt a kutatás nyolcadik lépéseként határozza meg Elms nyomán Kőváry. A kilencedik lépés már nem a kutató saját feladata, a téma feltárásának inherens részeként jelenik meg, amikor más kutatók is felveszik a fonalat, ellenőrzik, korrigálják, bővítik az eredményeket.

A műfajjal kapcsolatos alapvető kérdésre – amely a pszichoanalízissel szembeni kételyek nyomán született meg – is kitér a szerző: képes-e a pszichobiográfia érvényes válaszokat megfogalmazni, illetve lehet-e bármiféle haszna. A validitás kérdésére William M. Runyan nyomán válaszol, pontosabban az általa kiemelt kritikus pontokat sorolja fel. Így tulajdonképpen azt tudjuk meg, melyek azok a hibák, amiket elkövetve egy pszichobiográfia szerzője biztosan *nem* fogalmaz meg érvényes következtetéseket. Először: a nem megfelelő bizonyítékok hibájába a túl kevés vagy egyoldalú forrás használatával eshet a szerző. Másodszor: a vizsgált személy gyermekkorának kevés adaton alapuló rekonstruálása szintén csapdát rejt. Harmadszor: a redukcionizmus hibája a személyiség leegyszerűsítését, élettörténete szociokulturális kontextusának, életeseményeinek elhanyagolását vagy a patográfiai szemlélet alkalmazását foglalja magába. Negyedszer: a gyermekkori és felnőttkori viselkedés közötti közvetlen kapcsolat feltételezése is hiba lehet, akár csak (ötödször): a történelmi és kulturális relativizálás, a személyiségjegyek, motivációk kortól és kultúrától független általánosítása (101). A pszichobiográfia hasznát elsődlegesen „az idiografikus szemléletű [egyénekre fókuszáló] személyiségpszichológiai kutatás” (108) területén belül jelöli meg, ezen belül a kreativitás pszichológiájának megismerését segíti elő.

A kötet három esettanulmányának közös vonása a problémafelvető jelleg: általában egy, a tudományos diskurzusban már jelen levő momentumot kérdőjelez meg az alanyok lélektani profiljában. Ugyancsak hasonlítanak az esettanulmányok a forrásbázisuk jellegében: az alanyok saját munkáira, Carl G. Jung és

Csontváry Kosztka Tivadar esetében önéletrajzi elbeszélésre, Friedrich Nietzsche esetében filozófiai munkákra és levelekre támaszkodik. Továbbá közös bennük a személyiségek vonásai között a zseni-őrült viszony motívuma, amit különböző szempontokból újra- és újratárgyal Kőváry, markánsan állást foglalva amellett, hogy a kreativitás nem szükségszerűen jár együtt valamiféle pszichés zavarral. Ezzel összefüggésben vonja le azt a végkövetkeztetést is, hogy a patográfiai, illetve a pszichobiográfiai megközelítésekből „akkor is érdemes az utóbbi mellett dönteni, ha az általunk vizsgált személy patológiásan érintett, hiszen a pszichológia számára nem az »önmagáról mit sem tudó betegség« (Foucault) számít, hanem az, hogy »ki a beteg« (Thomas Mann)” (236–237).

Felmerül a kérdés, kinek is íródott ez a könyv. A Kőváry Zoltán által gyakran hivatkozott és a recenzióban is már említett Robert Stolorow – a kötet hátoldalán olvasható – ajánlása szerint: „Ez a könyv kötelező olvasmány mindazok számára, akik érdeklődnek az élettörténet, a kreativitás és a gondolkodás összefüggései iránt.” A szerző sem feltétlenül a szakmai közönségnek szánta a munkáját, reményeit fejezvé ki aziránt, „hogy ez a könyv nem csak szakemberek, hanem az alkotók és az alkotási folyamat pszichológiája iránt »nem hivatásból« érdeklődők számára is hasznos olvasmányul szolgál” (12). Ehhez képest a nyelvezet túlnyomóan tudományos, a szöveg hemzsege a pszichológiai szakszavaktól, és gyakran nehezen érthető meg anélkül, hogy az olvasó utánanézne egyes fogalmak jelentésének, a pszichológiai irányzatok mibenlétének (ilyen a Heinz Kohut nevéhez köthető szelfpszichológia és annak kulcsfogalmai, például a szelftárgykapcsolat). A gazdag elméleti alapok átlátását, megértését, a gyakran hivatkozott szerzők és elméleteik – mint új információk – rendszerezését egy laikus olvasó számára egy egyszerű segédlet, név- és tárgymutató összeállításával jelentősen meg lehetett volna könnyíteni.

Nem mindig egyértelmű, hogy a historiográfiai alfejezeteket illusztráló képeket milyen megfontolások mentén választotta ki a szerző, de egyes esetek azt a benyomást keltik, mintha kifejezetten groteszk hatást szeretett volna elérni, a szakmai berkekben alaposan megkritizált műveket és szerzőket is beválogatva ide. Így szerepel egy fotó Isidor Sadgerről, „akinek pszichobiográfiáit Freud »érdektelen emberekről szóló véget nem érő ostobaság«-ként értékelte egy Jungnak írt levelében” (128); vagy Wagner Lilla *A negyedik Petőfi* című könyvéről, amiről a képaláírásból az derül ki, hogy Harmat Pál szerint „nem tartozik a pszichohistoria irányzatának legkiemelkedőbb alkotásaihoz” (63).

Bizonyos esetekben apróbb felületességeket fedeztem fel, mint amikor az őrültség-kreativitás összefüggés köztudatban való jelenlétét alátámasztandó egy *Index*-cikkre¹³ hivatkozik, azonban említést sem tesz arról, hogy az idézett írás a stockholmi Karolinska Intézet kutatási eredményeit foglalja össze, így elkerüli, hogy esetlegesen tudományos módszerekkel elkészített és publikált kuta-

¹³ Lica: Összefügg a kreativitás és a mentális zavar. *Index* http://index.hu/tudomany/egeszseg/2012/11/10/osszefugg_a_kreativitas_es_a_mentalis_zavar/ – utolsó letöltés: 2017. február 9.

tási eredményekkel kelljen vitatkoznia (183).¹⁴ A gyakori elírások, szóismétlések¹⁵ mellett olyan kevésbé elegáns megfogalmazásokkal is találkozhatunk, mint „A www.mta.hu-n olvasható közlemény” (184). Ezeket az apró, ám sokaságukkal zavaró hibákat egy figyelmes olvasószerkesztő könnyen javíthatta volna.

A kötetet a fentiek okán nem érzem egészen „kereknek”, annál inkább keretelennek, lezáratlannak. Már a 2014 augusztusában íródott előszó is inkább tanulmánykötet-jelleget kölcsönöz neki, de az esettanulmányok általános tanulságait fél oldalban összefoglaló összegzés és a bibliográfia között hiányoltam egy nagyobb lélegzetű lezárást. Összességében ennek ellenére elmondható, hogy jó döntés volt Kőváry Zoltán részéről ezeket a tanulmányokat összehangolni, kiegészíteni, kötetben egyesíteni. A kognitív tudományok szemszögéből nem tudom megítélni, de bizonyára van olyan jelentős munka, mint ahogy a könyvet ajánló Robert Stolorow írja, a magam részéről pedig hozzátehetem: egy történész számára számos tanulsággal szolgál.

Ugyanakkor nyitott kapukat döngetek, amikor azt mondom, hogy a pszichológia és a történettudomány képviselőinek érdemes lenne egymástól tanulniuk. 2016 augusztusában a Magyar Történelmi Társulat és annak Dél-dunántúli Csoportja az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltárával és a Kronosz Kiadóval együttműködve a történelmi életrajz elméleti és módszertani kérdéseit tárgyaló konferenciát szervezett, ahol a fentebb idézett Bálint Ágnes és az itt ismertetett kötet szerzője mellett Erős Ferenc is az életrajzok pszichológiai szempontú megközelítését képviselte.¹⁶ A konferencián elhangzott előadások közül többet tanulmány formájában is olvashatunk a 2017-es ünnepi könyvhétre megjelentetett kötetben.¹⁷ Ennek előszavában Vonyó József azzal indokolja a két szakma képviselőinek megszólaltatását az elméleti alapokat körvonalazó blokkban, hogy a történelmi személyiség döntéseinek, gondolkodásmódjának megértéséhez ugyanúgy szükség van a társadalmi, gazdasági, kulturális, politikai háttér és környezet ismeretére, mint a személyiség- és szociálpszichológiai ismeretekre.¹⁸ Ezzel a nézettel csak egyetérteni tudok.

Izsák Anikó-Borbála

¹⁴ Ha kételyek merülnének fel az említett kutatás tudományosságát illetően, akkor arról kellett volna szót ejtenie.

¹⁵ Csak néhány példa: „az személyiségkutatásban” (9), „szempontból” (11), „annak érdekében, annak érdekében” (17), „figyelemre méltó” (185. oldal, 14. lábjegyzet), „opiát tartalmú készítményeket” (227. oldal, 34. lábjegyzet), „értelmezhető” (233).

¹⁶ Vonyó József beszámolója az MTT oldalán olvasható, ugyanitt a konferencia programja is megtalálható: <http://tortenelmitarsulat.hu/hir/43/V%3%A9get+%3%A9rt+a+am%3%A1rdi+konferencia-t%3%A1bor+%28A+t%3%B6rt%3%A9neti+%3%A9letrajz+m%3%B3d-szertani+k%3%A9rd%3%A9sei+I> – utolsó letöltés: 2017. szeptember 28.

¹⁷ Vonyó József (szerk.) 2017: *Személyiség és történelem – a történelmi személyiség. A történelmi életrajz módszertani kérdései*. Magyar Történelmi Társulat – Kronosz Kiadó – Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára, Pécs – Budapest.

¹⁸ Vonyó József: Az életrajzok népszerűsége – a biográfus lehetőségei és nehézségei. Előszó gyánánt. In: Vonyó József (szerk.) 2017: *Személyiség és történelem – a történelmi személyiség. A történelmi életrajz módszertani kérdései*. Magyar Történelmi Társulat – Kronosz Kiadó – Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára, Pécs – Budapest, 9–22. Idézet helye: 12.